

Gospodarski rast i poljoprivreda

Šuker, Paula

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:602725>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-26**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij (Financijski menadžment)

Paula Šuker

Gospodarski rast i poljoprivreda

ZAVRŠNI RAD

Osijek, rujan 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski studij (Financijski menadžment)

Paula Šuker

Gospodarski rast i poljoprivreda

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Agrarna ekonomija

JMBAG: 0010223505

e-mail: paulasuker77@gmail.com

Mentor: prof.dr.sc. Zdravko Tolušić

Osijek, rujan 2021.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics in Osijek
Undergraduate study (Financijski menadžment)

Paula Šuker

ECONOMIC GROWTH AND AGRICULTURE

FINAL PAPER

Osijek, September 2021.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je Završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. Izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Paula Šuker

JMBAG: 0010223505

OIB: 69938350542

e-mail za kontakt: paulasuker77@gmail.com

Naziv studija: Preddiplomski studij (Financijski menadžment)

Naslov rada: Gospodarsku rast i poljoprivreda

Mentor/mentorica rada: prof. dr. sc. Zdravko Tolušić

U Osijeku, 2021. godine

Potpis: Paula Šuker

Gospodarski rast i poljoprivreda

SAŽETAK

Poljoprivreda je jedna od najvažnijih gospodarskih grana. Posljednjih se desetljeća poljoprivredna politika mijenja kako bi poljoprivrednicima pomoglo suočiti se s novim izazovima. Svi strateški ciljevi usmjereni su poboljšanju ruralnog gospodarstva, a njihovo ispunjenje doprinijeti će znatnom poboljšanju cjelokupnog gospodarskog razvoja Hrvatske.

U završnom radu definira i analizira se gospodarski rast i poljoprivreda.

Prikazano je kako se poljoprivreda razvijala kroz godine paralelno u Hrvatskoj i u svijetu. Posebna pozornost stavljena je na ekološku proizvodnju na koju se posljednjih godina stavlja sve veće pozornost i značaj. U radu je objašnjen sam pojam poljoprivrede, njezin značaj, zadaće i uvjeti proizvodnje u Hrvatskoj. Objašnjeno je tržište poljoprivrednih proizvoda, strategije i zakonodavstvo. Rad završava cjelinom o hrvatskoj poljoprivredi s obzirom na Europsku uniju i sve koristi koje članstvo donosi.

Ključne riječi: gospodarski rast, poljoprivreda, razvoj, tržište, strategije

Economic Growth and Agriculture

ABSTRACT

Agriculture is one of the most important industries. In recent decades, agricultural policy has changed to help farmers face new challenges. All strategic goals are aimed at improving the rural economy, and their fulfillment will contribute to a significant improvement of the overall economic development of Croatia.

The final paper defines and analyzes economic growth and agriculture.

It is shown how agriculture has developed over the years in parallel in Croatia and the world. Special attention has been paid to organic production, which has received increasing attention and importance in recent years. The paper explains the very concept of agriculture, its significance, tasks, and production conditions in Croatia. The agricultural market, strategies, and legislation are explained. The paper concludes with a whole on Croatian agriculture about the European Union and all the benefits that membership brings.

Keywords: economic growth, agriculture, development, market, strategies

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POVIJESNI RAZVITAK POLJOPRIVREDE	3
2.1. Povijesni razvoj ekonomike poljoprivrede	4
2.1.1. Razvoj u svijetu	4
2.1.2. Razvoj u Hrvatskoj	6
3. HRANA I POLJOPRIVREDA U TRŽIŠNOM GOSPODARSTVU	8
3.1. Izvori rasta poljoprivredne proizvodnje	9
3.3. Proizvodnja i tržište ekoloških proizvoda	9
4. ZNAČENJE, ZADAĆE I UVJETI RAZVOJA HRVATSKE POLJOPRIVREDE	13
4.1. Značenje poljoprivrede	13
4.2. Zadaće poljoprivrede	13
4.3. Uvjeti razvoja poljoprivrede	14
4.3.1. Radna snaga	15
4.3.2. Mehanizacija poljoprivrede	16
4.3.3. Genetički modificirani organizmi (GMO)	16
5. TRŽIŠTE POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA	18
5.1. Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivrednih proizvoda	18
5.2. Unutarnje tržište poljoprivrednih proizvoda	20
6. STRATEGIJA RAZVOJA POLJOPRIVREDE I POLJOPRIVREDNO ZAKONODAVSTVO	21
6.1. Strategija razvoja poljoprivrede	21
6.1.1. Strategija razvoja poljoprivrede 2020	22
6.2. Poljoprivredno zakonodavstvo	23
7. HRVATSKA POLJOPRIVREDA U EUROPSKOJ UNIJI	24
7.1. Budućnost zajedničke poljoprivredne politike	24

7.2. Financiranje i programi potpore	25
7.3. Ruralni razvoj.....	26
8. ZAKLJUČAK.....	27
LITERATURA	28
POPIS SLIKA.....	32
POPIS TABLICA.....	33
POPIS GRAFIKONA	34

1. UVOD

Poljoprivreda je umjetnost i znanost obrađivanja tla, uzgoja usjeva i uzgoja stoke. To uključuje pripremu biljnih i životinjskih proizvoda koje će ljudi koristiti i njihovu distribuciju na tržišta.

U Republici Hrvatskoj ima još uvijek puno prostora za razvitak poljoprivredne grane. Uz različite poticaje, država se trudi osigurati zadovoljavajuće uvjete za poljoprivrednike.

Rad je strukturiran u 8 glavnih poglavlja, a prvo poglavlje čini uvod u samu temu rada, navedena poglavlja i metodologija rada. Drugo poglavlje odnosi se na povijesni razvitak poljoprivrede, a njegova potpoglavlja detaljnije upućuju u povijesni razvoj ekonomike poljoprivrede u svijetu i posebno u Hrvatskoj. Treće poglavlje čini hrana i poljoprivreda u tržišnom gospodarstvu. Njegova potpoglavlja govore o izvoru rasta poljoprivrede proizvodnje kao i o proizvodnji i tržištu ekoloških proizvoda. Četvrto poglavlje je značenje, zadaće i uvjeti razvoja hrvatske poljoprivrede. Tu će se govoriti o značenju poljoprivrede, njezinim zadaćama i uvjetima razvoja poljoprivrede kao što su radna snaga, mehanizacija poljoprivrede i genetički modificirani organizmi (GMO).

Peto poglavlje govori više o tržištu poljoprivrednih proizvoda, a bit će riječ o vanjskotrgovinskoj razmjeni poljoprivrednih proizvoda i o unutrašnjem tržištu poljoprivrednih proizvoda. Šesto poglavlje odnosi se na strategiju razvoja poljoprivrede i poljoprivredno zakonodavstvo. Tu će se govoriti o strategiji razvoja poljoprivrede 2020 i o poljoprivrednom zakonodavstvu. Sedmo poglavlje bazirano je na hrvatsku poljoprivredu u Europskoj uniji. Tu će biti riječ o budućnosti zajedničke poljoprivredne politike, financiranju i programima potpore i ruralnom razvoju. Osmo, odnosno zadnje poglavlje je zaključak gdje će cijeli završni rad biti zaokružen u jednu cjelinu i gdje će biti dano vlastito mišljenje.

1.1. Metodologija rada

Predmet istraživanja ovog rada je gospodarski rast i poljoprivreda. Analizirat će se njegov povijesni razvoj u Republici Hrvatskoj i svijetu, hrana i poljoprivreda na tržišnom gospodarstvu od kojih se posebno ističe ekološka proizvodnja koja posljednjih godina dobiva sve više na

značaju. Nadalje je tu značenje i zadaće poljoprivrede, tržište poljoprivrednih proizvoda, strategije razvoja poljoprivrede i hrvatsko zakonodavstvo i hrvatska poljoprivreda u Europskoj uniji.

Metoda općenito označava planski postupak ispitivanja i istraživanja neke pojave, odnosno način rada za ostvarivanje nekog cilja na filozofskom, znanstvenom, političkom ili praktičnom području (Zelenika, 1998).

U završnom radu obradit će se problematika s teorijskoj aspekta te se sve teorije baziraju na sekundarnim podacima pronađenim u relevantnim izvorima domaće i inozemne literature (knjige, znanstveni časopisi, web stranice).

U radu će biti korištena povijesna metoda zbog svrhe prikupljanja općih činjenica i podataka. Nadalje, koristit će se metoda deskripcije kojoj je zadaća detaljno opisati sve podatke koje su vezane za predmet istraživanja. Osim deskriptivne, tu je još i induktivna metoda prema kojoj se po Zeleniki (1998.) na temelju individualnih ili posebnih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu.

2. POVIJESNI RAZVITAK POLJOPRIVREDE

Prema National Geographic (2020.) stoljećima je rast poljoprivrede pridonosio usponu civilizacija. Prije nego što je poljoprivreda postala široko rasprostranjena, ljudi su veći dio svog života tražili hranu - loveći divlje životinje i skupljajući samonikle biljke. Prije otprilike 11 500 godina ljudi su postupno učili kako uzgajati žitarice i korjenaste usjeve i nastanili se životom koji se temelji na poljoprivredi. Do prije 2000 godina velik dio Zemljine populacije postao je ovisan o poljoprivredi. Znanstvenici nisu sigurni zašto se dogodio ovaj prelazak na poljodjelstvo, no možda se dogodio zbog klimatskih promjena.

Kad su ljudi počeli uzgajati usjeve, također su počeli uzgajati i uzgajati divlje životinje. Prilagođavanje divljih biljaka i životinja ljudima za upotrebu naziva se pripitomljavanje. Prva pripitomljena biljka vjerojatno je bila riža ili kukuruz. Kineski poljoprivrednici obrađivali su rižu već 7500. prije nove ere (National Geographic, 2020).

Prema istom izvoru (National Geographic, 2020) prve pripitomljene životinje bili su psi, koji su se koristili za lov. Sljedeće su vjerojatno pripitomljene ovce i koze. Ljudi su pripitomili i stoku i svinje. Većina tih životinja nekoć je bila lovljena zbog kože i mesa. Sada su mnogi od njih također izvori mlijeka, sira i maslaca. Na kraju su ljudi koristili pripitomljene životinje poput volova za oranje, vuču i prijevoz. Poljoprivreda je ljudima omogućavala proizvodnju viška hrane. Ovu dodatnu hranu mogli bi koristiti kad usjevi propadnu ili je zamijeniti za drugu robu. Viškovi hrane omogućavali su ljudima rad na drugim poslovima koji nisu povezani sa poljoprivredom.

Poljoprivreda je nekadašnje nomadske ljude držala blizu svojih polja i dovela do razvoja trajnih sela. Oni su se povezali trgovinom. Nova su gospodarstva bila toliko uspješna u nekim područjima da su gradovi rasli i civilizacije se razvijale. Najranije civilizacije temeljene na intenzivnoj poljoprivredi nastale su u blizini rijeka Tigris i Eufrat u Mezopotamiji (danas Irak i Iran) i uz rijeku Nil u Egiptu.

Tisućama godina poljoprivredni je razvoj bio vrlo spor. Jedan od najranijih poljoprivrednih alata bila je vatra. Indijanci su vatrom kontrolirali rast biljaka za proizvodnju bobica, za koje su znali da su brzo porasle nakon šumskog požara. Poljoprivrednici su ručno obrađivali male parcele zemljišta sjekirama za uklanjanje drveća i kopanjem štapova za razbijanje i obradu tla. Vremenom su razvijeni poboljšani alati za uzgoj kostiju, kamena, bronce i željeza. Razvile su se nove metode skladištenja. Ljudi su počeli gomilati hranu u staklenkama i glinama obloženim

jamama za upotrebu u doba oskudice. Također su počeli izrađivati glinene posude i druge posude za nošenje i kuhanje hrane.

Oko 5500. prije nove ere., Poljoprivrednici u Mezopotamiji razvili su jednostavne sustave navodnjavanja. Kanaliziranjem vode iz potoka na svoja polja, poljoprivrednici su se mogli nastaniti u područjima za koja se nekad mislilo da nisu pogodna za poljoprivredu. U Mezopotamiji, a kasnije u Egiptu i Kini, ljudi su se organizirali i surađivali na izgradnji i održavanju boljih sustava navodnjavanja. Rani poljoprivrednici također su razvili poboljšane sorte biljaka. Na primjer, oko 6000. prije nove ere, nova sorta pšenice uzgajala se u Južnoj Aziji i Egiptu. Bila je jača od prethodnih žitarica; ljuske mu je bilo lakše ukloniti i od njih se mogao napraviti kruh (National Geographic, 2020).

Kako su Rimljani širili svoje carstvo, prilagođavali su najbolje poljoprivredne metode ljudi koje su osvajali. Napisali su priručnike o poljoprivrednim tehnikama koje su promatrali u Africi i Aziji i prilagodili ih spuštanjem u Europu. Kinezi su također prilagodili poljoprivredne alate i metode iz obližnjih carstava. Raznovrsna riža iz Vijetnama brzo je sazrela i omogućila poljoprivrednicima da beru nekoliko usjeva tijekom jedne vegetacijske sezone. Ova je riža brzo postala popularna u cijeloj Kini.

Mnogi srednjovjekovni europski poljoprivrednici koristili su otvoreni sustav sadnje. Jedno polje bilo bi zasađeno u proljeće, drugo u jesen, a jedno bi ostalo nezasađeno. Ovaj je sustav sačuvao hranjive sastojke u tlu, povećavajući proizvodnju usjeva. U 15. i 16. stoljeću istraživači su u Europu unijeli nove sorte biljaka i poljoprivrednih proizvoda. Iz Azije su kući nosili kavu, čaj i indigo, biljku koja se koristila za proizvodnju plave boje. Iz Amerike su uzeli biljke poput krumpira, rajčice, kukuruza (kukuruza), graha, kikirikija i duhana. Neki od njih postali su osnovni sastojci i proširili prehranu ljudi (National Geographic, 2020).

2.1.Povijesni razvoj ekonomike poljoprivrede

2.1.1. Razvoj u svijetu

Ljudi širom svijeta bave se poljoprivredom tisućama godina. Danas je, zahvaljujući modernim poljoprivrednim inovacijama i tehnologijama biljnih znanosti, Kanada uspjela uzgajati neke od najvećih prinosa usjeva na svijetu, pružajući nam globalnu konkurentnost.

Na slici 1. prikazana je struktura poljoprivredne proizvodnje u svijetu.

Slika 1.: Struktura poljoprivredne proizvodnje u svijetu

Izvor: Bašić, B. (2016). Struktura poljoprivredne proizvodnje u svijetu. Dostupno na: <https://www.slideshare.net/BrunoBai1/struktura-poljoprivredne-proizvodnje-u-svijetu>

Najveće svjetske sile kao što su SAD, Kina, Indija i Brazil imaju najveće proizvodne pogone poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, i to u cijelome svijetu. Zbog iznimno velikog broja stanovništva, Indija i Kina, ujedno su i najveći potrošači hrane.

Kina ima najveći broj zaposlenih u proizvodnji i to čak njih 315 milijuna. Naime, Kina je najveći potrošač riže na svijetu, ali je i prva po proizvodnji pšenice i povrća. Zemlja proizvodi 18,52% hrane od ukupne količine u svijetu (Bencarić, 2021). Indija proizvodi 10,04% hrane od ukupne proizvodnje na svijetu te se u njoj najviše troši proso. Poslije Indije slijedi SAD sa ukupnom proizvodnjom od 10,01% i najviše se proizvodi kukuruz, soja i pšenica. Dok Brazil ima najmanju površinu koju koristi za obradu proizvoda, a ukupni izvoz mu je 9%. Brazil je inače poznat po kavi i tropskim voćem, kao što je to ananas, naranča, papaja i kokos.

Kako navodi službena stranica Europske unije (2021.) proizvodnja hrane na globalnoj razini treba se udvostručiti do kraja 2050. godine kako bi bilo dovoljno hrane za svo stanovništvo. Hrana je izuzetno osjetljiva te na njezinu proizvodnju prvenstveno utječe klima, klimatske promjene, kao i kvaliteta tla.

2.1.2. Razvoj u Hrvatskoj

Poljoprivreda je u Republici Hrvatskoj regulirana Zakonom o poljoprivredi pomoću kojeg se uređuju sljedeće stavke (Zakon o poljoprivredi, NN 149/2009, Članak 1.):

- pojedini ciljevi i mjere poljoprivredne politike,
- korisnici prava,
- oblici djelovanja poljoprivrednoga gospodarstva,
- održivi razvoj poljoprivrede,
- institucijska potpora,
- administrativno praćenje,
- izvješćivanje u poljoprivredi,
- upravni i inspekcijski nadzor.

Republika Hrvatska ima četiri poljoprivredne regije, a koje su prikazane u nastavku rada na slici 2.

Slika 2.: Poljoprivredne regije

Izvor: Poljoprivreda Hrvatske. Dostupno na: https://srednja-skola.github.io/geografija/PDF/strukovne/s2/F2_G2_013_2_Poljoprivreda_Hrvatske.pdf

Kako navodi Defilippis (2005.) svaka regija je specifična po proizvodnji određenih kultura. Nizinska regija najpoznatija je po proizvodnji žitarica kao što su to pšenica i kukuruz, krmno bilje kao što je to stočna repa, lucerna. Brežuljkasta regija poznata je po vinogradarstvu i voćarstvu, dok je Gorska regija karakteristična za ječam, raž, zob, voće i povrće i specifične vrste stočarstva kao što su to ovce, goveda i koze. Jadranska regija ponosi se proizvodnjom raznih agruma, povrća, maslina i vinove loze.

Republika Hrvatska ima dobre predispozicije za razvoj same poljoprivrede i za veću razinu njezine konkurentnosti. Hrvatska je zemlja koja je bogata prirodnim resursima i ima puno potencijala, samo se trebaju znati iskoristiti na pravi način. Na njezinoj zemlji mogu se uzgojiti razne kulture koje budu izuzetno dobre kad urode plodovi. Kao nedostatak hrvatske poljoprivrede tu je visoka stopa uvoza raznih prehrambenih proizvoda, zaostatak za visokom tehnologijom, starenje stanovništva, napuštanje sela.

3. HRANA I POLJOPRIVREDA U TRŽIŠNOM GOSPODARSTVU

Prema portalu Britannica (2021.) poljoprivreda je često konceptualizirana usko, u smislu specifičnih kombinacija aktivnosti i organizama - proizvodnja mokre riže u Aziji, uzgoj pšenice u Europi, uzgoj stoke u Americi i slično - ali holističnija perspektiva drži da su ljudi inženjeri zaštite okoliša koji ometaju kopnena staništa na specifične načine.

Ekonomika poljoprivrede podrazumijeva proučavanje raspodjele, raspodjele i korištenja korištenih resursa, zajedno s robom proizvedenom u poljoprivredi. Ekonomika poljoprivrede igra ulogu u ekonomiji razvoja, jer je stalna razina viška poljoprivrednog gospodarstva jedan od izvora tehnološkog i komercijalnog rasta.

Općenito, može se reći da, kada veliki dio stanovništva zemlje ovisi o poljoprivredi za život, prosječni prihodi su niski. To ne znači da je zemlja siromašna jer se većina njezina stanovništva bavi poljoprivredom; bliže je istini reći da se, budući da je jedna zemlja siromašna, većina njezinih ljudi mora živjeti od poljoprivrede.

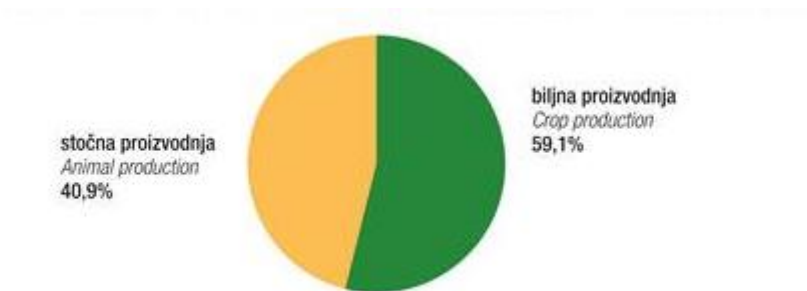
Gale Johnson (2020.) navodi kako se zemlja ekonomski razvija, relativna važnost poljoprivrede opada. Primarni razlog za to pokazao je njemački statističar iz 19. stoljeća Ernst Engel, koji je otkrio da se s povećanjem prihoda smanjuje udio prihoda koji se troši na hranu. Na primjer, ako bi se prihod obitelji povećao za 100 posto, iznos koji bi potrošila na hranu mogao bi se povećati za 60 posto; da su mu prije rashodi za hranu iznosili 50 posto proračuna, nakon povećanja iznosili bi samo 40 posto proračuna. Iz toga proizlazi da je s povećanjem prihoda potreban manji dio ukupnih društvenih resursa za proizvodnju količine hrane koju traži stanovništvo.

Ta bi činjenica iznenadila većinu ekonomista s početka 19. stoljeća, koji su se bojali da će ograničena ponuda zemlje u naseljenim područjima Europe odrediti sposobnost kontinenta da prehrani svoje rastuće stanovništvo. Njihov strah temeljio se na takozvanom zakonu opadajućih prinosa: da pod danim uvjetima povećanje količine rada i kapitala primijenjeno na fiksnu količinu zemlje rezultira manje nego proporcionalnim povećanjem proizvodnje hrane. To je načelo valjano, ali ono što klasični ekonomisti nisu mogli predvidjeti je u kojoj će se mjeri stanje umjetnosti i načini proizvodnje promijeniti. Neke su se promjene dogodile u poljoprivredi; drugi su se dogodili u drugim sektorima gospodarstva, ali su imali veliki utjecaj na opskrbu hranom (Gale Johnson, 2020).

3.1. Izvori rasta poljoprivredne proizvodnje

Prema državnom zavodu za statistiku (2019.) biljna proizvodnja je zaslužna za rast poljoprivredne proizvodnje i to u 2018. godini u odnosu na prethodnu godinu. Biljna proizvodnja povećala se za 14,8 %. Međutim, događa se pad iz godine u godinu u stočnoj proizvodnji.

Na slici 3 prikazan je udio biljne i stočne proizvodnje bruto proizvodnji u 2018.

Slika 3.: Udio biljne i stočne proizvodnje u poljoprivrednoj bruto proizvodnji u 2018.

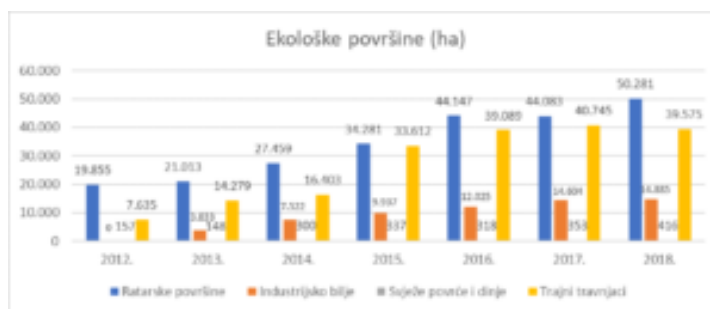
Izvor: Državni zavod za statistiku (2019). Indeksi poljoprivredne proizvodnje u 2018.

Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/01-01-01_01_2019.htm

3.3. Proizvodnja i tržište ekoloških proizvoda

Većina država se okreće prema ekološkoj proizvodnji, pa tako i Republika Hrvatska. Njezina se površina ekološke proizvodnje za razdoblje od 2013. do 2019. godine povećala za 67 509 hektara (Smarter, 2019).

Na slici 4 prikazane su ekološke površine kroz razdoblje od 2012. do 2018. godine. U 2012. godini ratarske površine obuhvaćale su 19 855 ha, dok 2018. godine iznosili 50 281, što znači da su se za 2,5 puta ratarske površine povećale. Nadalje, trajni travnjaci su 2012. iznosili 7635 ha, a 2018. godine 39 575 što znači da je zabilježen porast veći od pet puta (Smarter, 2019).

Slika 4.: Ekološke površine

Izvor: Smarter. Hrvatska ekološka poljoprivreda: zbog ogromnih potpora rastu eko površine, ali bez realne eko proizvodnje. Dostupno na: <https://smarter.hr/hrvatska-ekoloska-poljoprivreda-zbog-ogromnih-potpora-rastu-eko-povrsine-ali-bez-realne-eko-proizvodnje/>

Prema podacima Hrvatske gospodarske komore (2021.) godišnja vrijednost hrvatskog tržišta ekoloških proizvoda iznosi oko 99 milijuna eura odnosno prosječno oko 23,6 eura po stanovniku, a učešće potrošnje ekoloških proizvoda u ukupnoj potrošnji iznosi 2,2%.

Prema službenim podacima DZS-a (2019.), u Republici Hrvatskoj u 2019. godini evidentirano je ukupno 5.548 subjekata u ekološkoj poljoprivredi od čega je 5.153 ekoloških poljoprivrednih proizvođača i 395 poljoprivrednih prerađivača. Te brojke su s godinama raste jer je zabilježen veliki porast u odnosu na 2013. godinu kada je broj poljoprivrednih proizvođača iznosio 1608, a prerađivača 181. Konkretno, broj poljoprivrednih proizvođača je porastao za 3545, a broj prerađivača za 214.

Tablica 1.: Broj subjekata u ekološkoj poljoprivredi za razdoblje od 2013. do 2019. godine

Godina	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Poljoprivredni proizvođači	1.608	2.043	3.061	3.546	4.023	4.374	5.153
Prerađivači	181	237	320	312	357	368	395

Izvor: Državni zavod za statistiku; Obrada: Ministarstvo poljoprivrede

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede (2020). Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2019.

Dostupno na:

https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce/2020_11_30%20Zeleno%20izvje%C5%A1%C4%87e%202019.pdf

Nadalje, u nastavku rada može se vidjeti koji je točno broj poljoprivrednih proizvođača i prerađivača u 2020. godini.

Tablica 2.: Broj ekoloških poljoprivrednih subjekata u Republici Hrvatskoj

	2020.
1. Poljoprivredni proizvođači	5.548
2. Prerađivači	389

Izvor: Državni zavod za statistiku (2021). Dostupno na: <https://www.dzs.hr/>

Prema Državnom zavodu za statistiku (2021.) broj poljoprivrednih proizvođača u 2020. godini iznosi 5 548, što znači rast od 395 proizvođača u odnosu na prethodnu godinu. Broj prerađivača u 2019. godini bio je 395, dok je 2020. zabilježen pad od 6 prerađivača, te trenutno ukupno iznosi 389 prerađivača.

U nastavku rada prikazana je tablica 1 i broj subjekata u ekološkoj poljoprivredi u razdoblju od 2013. do 2019. godine.

Tablica 3.: Broj subjekata u ekološkoj poljoprivredi, razdoblje od 2013. do 2019. godine

Godina	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Poljoprivredni proizvođači	1.608	2.043	3.061	3.546	4.023	4.374	5.153
Prerađivači	181	237	320	312	357	368	395

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede (2019). Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2019.

Dostupno na:

https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce/2020_11_30%20Zeleno%20izvje%C5%A1%C4%87e%202019.pdf

Iz tablice 1 može se iščitati kako je 2013. godine bilo 1 608 poljoprivrednih proizvođača, dok je prerađivača bilo 181. Broj poljoprivrednih proizvođača uzastopno raste svake godine te je

2019. godine iznosio 5 153. To je povećanje od 3 545 poljoprivrednih proizvođača s obzirom na 2013. godinu. Broj prerađivača je 3 godine uzastopno bio u rastu, ali je 2016. godine pao za 8, međutim, godinu nakon počeo je opet uzastopno rasti (Ministarstvo poljoprivrede, 2019).

4. ZNAČENJE, ZADAĆE I UVJETI RAZVOJA HRVATSKE POLJOPRIVREDE

4.1. Značenje poljoprivrede

Prema Defilippisu (2004.) poljoprivreda, kao sustavni proces proizvodnje proizvoda za čovjekovu prehranu, odnosno za ishranu životinja, predstavlja gospodarsku djelatnost koja pomoću određenih kultiviranih biljaka te domaćih životinja, naravno uz ljudski rad, iskorištava prirodne pojedine izvore za dobivanje konačnih biljnih i životinjskih proizvoda.

Poljoprivreda je široki pojam za sve što ide u uzgoj usjeva i uzgoj životinja, kako bi se osigurala hrana i materijal koji ljudi mogu koristiti i uživati. Poljoprivreda, koja uključuje obrađivanje zemlje i uzgoj stoke, jedan je dio poljoprivrede, koja uključuje i biljnu znanost (Real Farm Lives, 2019).

4.2. Zadaće poljoprivrede

Kada se određuju zadaće poljoprivrede, važna su sljedeća tri pitanja na koja treba ponuditi konkretna rješenja (Franić i dr., 2008):

1. Koje količine kojih poljoprivrednih proizvoda treba proizvoditi (proizvodni mix)?
2. Koje proizvodne metode odabrati i poticati (da li proizvodnju na malim gospodarstvima ili industrijskim farmama, ekstenzivnu ili intenzivnu obradu, rad strojeva ili ljudi)?
3. Kako nacionalni dohodak raspodijeliti između poljoprivrednika i ne-poljoprivrednika?

Dubravica (2011.) zadaće u poljoprivredni Republike Hrvatska svrstava u tri grupe:

1. Prehrana ljudi,
2. Sirovine koje moraju u pravo vrijeme i po određenoj kvaliteti biti dostupne industriji
3. Sastoji se od toga da se ostvari porast izvoza proizvoda iz područja poljoprivrede

Navedene tri grupe su temeljne zadaće poljoprivrede, međutim ima ih još. Bitno je dodati pozornost na zaposlenost ljudi u poljoprivrednom sektoru, na koji način poljoprivreda pomaže kod razvoja nepoljoprivrednih sektora, kakvoća hrane, utjecaj na vanjsko-trgovinsku bilancu.

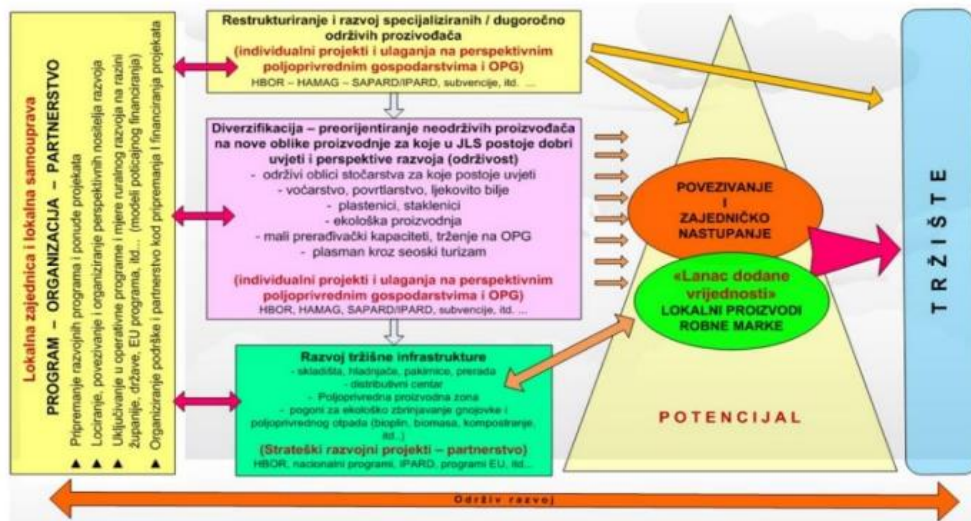
4.3. Uvjeti razvoja poljoprivrede

U Hrvatskoj se poljoprivredni prostor dijeli s obzirom na tlo, plodnost i tipove, klimu i reljef.

Grahovac (2005.) tvrdi da prirodni uvjeti imaju, dakako, značajke egzogenog činitelja poljoprivredne proizvodnje na koje poljoprivrednici mogu samo ograničeno utjecati i to uz odgovarajuće troškove. Taj se utjecaj stoljećima ostvarivao iskustvenim saznanjima, a u novije doba na temelju znanstvenih spoznaja.

Prirodni uvjeti imaju jako veliku u poljoprivredi i njezinim krajnjim proizvodima. Dakle, oni mogu pogodovati ili otežavati sam uzgoj različitih kultura. U slučajevima kada nije plodno tlo ili kada klima ne pogoduje određenim kulturama, tada proizvodi neće uspjeti ili će biti loši plodovi. Osim prirodnih uvjeta, na razvoj poljoprivrede utječu i društveno-ekonomski uvjeti.

Prema Grahovcu (2005.) agrarna politika raspolaže sredstvima i instrumentima pomoću kojih može stabilizirati cijene kao najpromjenljiviju varijablu, kao i ostale nestabilne uvjete privređivanja poljoprivrednih gospodarstava.

Slika 5.: Utjecaj na rast i poboljšanje tržišta

Izvor: Poljoprivreda i ruralni razvoj. Dostupno na: <http://www.og-corpington.hr/lokalni-i-ruralnirazvoj/poljoprivreda-i-ruralni-razvoj.html>

4.3.1. Radna snaga

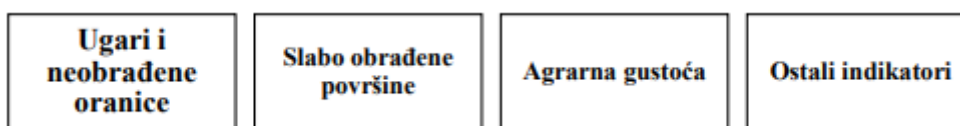
Tablica 4.: Broj osoba zaposlenih na poljoprivrednim gospodarstvima prema kategorijama radne snage i poslu, Republika Hrvatska

	2007.	2016.
13. Redovito zaposlena radna snaga	435.740	318.060
14. Muška redovito zaposlena radna snaga	234.940	183.449
15. Ženska redovito zaposlena radna snaga	205.710	134.611

Izvor: Državni zavod za statistiku (2021). Dostupno na: <https://www.dzs.hr/>

Prema Državnom zavodu za statistiku (2021.) uzimajući u obzir 2007. i 2016. godinu u vezi zaposlenosti u poljoprivrednim gospodarstvima, može se doći do zaključka kako broj zaposlenih u ovoj djelatnosti opada. U 2007. godini bilo je zaposleno 234 940 muškaraca i 205 710 žena. Dok je u 2016. godini bilo zaposleno 183 449 muškaraca i 134 611 žena. Razlika je povećala se mora nešto napraviti kako ovaj broj ne bi nastavio još više padati iz godine u godinu.

Oko 10 milijuna ljudi radilo je u poljoprivredi u EU 2015. godine. Oni su činili 4,4% ukupne zaposlenosti. Među državama članicama, udjeli su kretali od oko 1% u Luksemburgu, Velikoj Britaniji, Belgiji, Malti, Švedskoj i Njemačkoj te 26% u Rumunjskoj i 18% u Bugarskoj (Agrobiz, 2017).

Slika 6.: Razlozi manjka poljoprivrednika

Izvor: Grahovac, P. (2008). Ekonomika poljoprivrede, Zagreb: Golden marketing.

4.3.2. Mehanizacija poljoprivrede

Poljoprivredna mehanizacija obuhvaća proizvodnju, distribuciju i rad svih vrsta alata, oruđa, strojeva i opreme za razvoj poljoprivrednog zemljišta, poljoprivrednu proizvodnju i žetvu i primarnu obradu usjeva. Izraz se odnosi na alate i uređaje koji koriste ljudski mišić kao izvor energije.

Prema Science Directu (2019.) poljoprivredna mehanizacija nastaje kao odgovor na ograničeni poljoprivredni rad i gnojiva, baš kao što paket zelene revolucije odgovara na rast cijena zemljišta. Poljoprivredna mehanizacija nastavila je smanjivati potražnju za radnom snagom za pripremu zemljišta (ručni traktor, hidraulična freza), zasad usjeva (bubanj-sijačica, stroj za presađivanje), žetvu i vršidbu (skidač, vršalica s aksijalnim protokom i kombajn).

4.3.3. Genetički modificirani organizmi (GMO)

Genetski modificirani organizmi (GMO) živi su organizmi čiji je genetski materijal umjetno manipuliran u laboratoriju genetskim inženjeringom. To stvara kombinacije biljnih, životinjskih, bakterijskih i virusnih gena koji se ne javljaju u prirodi ili tradicionalnim metodama križanja (Non GMO Project, 2021).

Kako navodini Non GMO Project (2021.), većina GMO-a stvorena je tako da podnosi izravnu primjenu herbicida i / ili proizvodi insekticid. Međutim, nove se tehnologije danas koriste za umjetno razvijanje drugih svojstava u biljkama, poput otpornosti na smeđanje jabuka, i za stvaranje novih organizama pomoću sintetske biologije.

Šezdeset i četiri zemlje širom svijeta, uključujući Australiju, Japan i sve zemlje Europske unije, zahtijevaju označavanje genetski modificirane hrane. Kanada ne zahtijeva bilo kakvo GMO označavanje (Non GMO Project, 2021).

Prema Lakiću (2020.) GMO hrana ima svoje prednosti u odnosu na konvencionalnu (organsku) hranu kao što su niža cijena, produljenje trajnosti proizvoda ili povećanje nutritivnih vrijednosti.

Isti autor (Lakić, 2020.) navodi kako je ukupno poznato 16 genetski modificiranih kultura te kako se najviše uzgajaju četiri kulture, a to su soja, kukuruz, pamuk i uljana repica.

Slika 7.: GMO

Izvor: Zdici (2017). Ulazi li GMO hrana na mala vrata u BiH? Dostupno na:

<https://www.zdici.info/ulazi-li-gmo-hrana-na-mala-vrata-u-bih>

5. TRŽIŠTE POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA

Tolušić, Z. (2014.) navodi kako je tržište poljoprivrednih proizvoda na posebnom mjestu u sustavu tržišta jer ono ima specifičan proces proizvodnje, a razvoj je usko povezan sa kretanjem roba na obiteljskim gospodarstvima.

Prema Tolušić, Z. (2014.) se također navode specifičnosti poljoprivrednih proizvoda koja se ogledaju u:

- Nestabilnosti ponude
- Sezonskom karakteru proizvoda
- Različitim kvalitetama
- Zamjenjivosti
- Teškom prilagođavanju kupcima
- Različitim uvjetima proizvodnje.

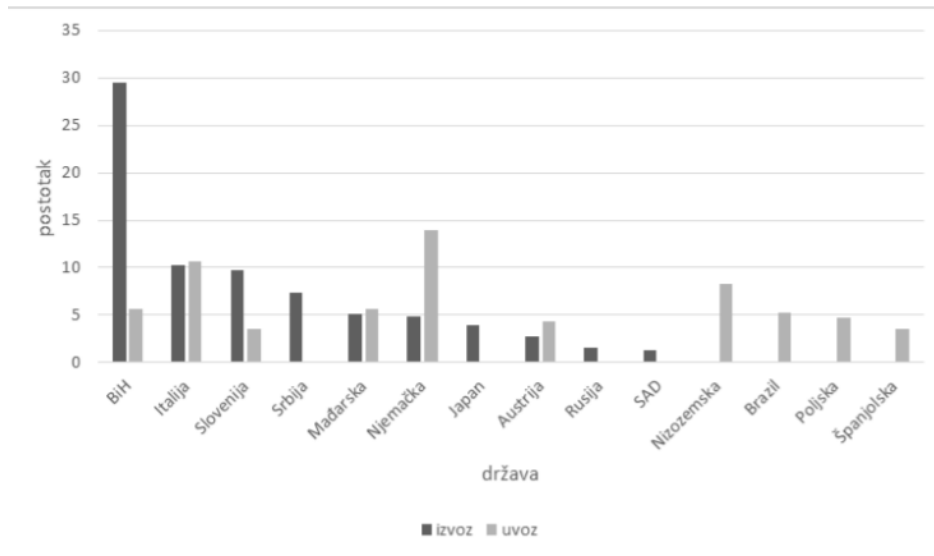
Globalna industrija poljoprivrednih proizvoda jeste tradicionalno radno intenzivna djelatnost, poljoprivreda i poljoprivredni proizvodi sve su više mehanizirane industrije. Poljoprivreda zapošljava oko 35% radnika širom svijeta, a sektor usluga se proširio i postao najveći svjetski poslodavac. Poljoprivredna proizvodnja predstavlja manje od 5% bruto svjetskog proizvoda. (Prema: ReporterLinker, 2021.)

5.1. Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivrednih proizvoda

Ministarstvo poljoprivrede (2020.) navodi kako je Republika Hrvatska u 2020. godini ostvarila deficit od 454,0 milijuna eura, dok je 2019. godine deficit vanjskotrgovinske razmjene bio 113,5 milijuna eura. Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivrednih proizvoda iznosila je 875,9 milijuna eura izvoza i 1,3 milijarde eura uvoza. U odnosu na 2019. uvoz je smanjen za 5,2%, a izvoz povećan za 0,5%.

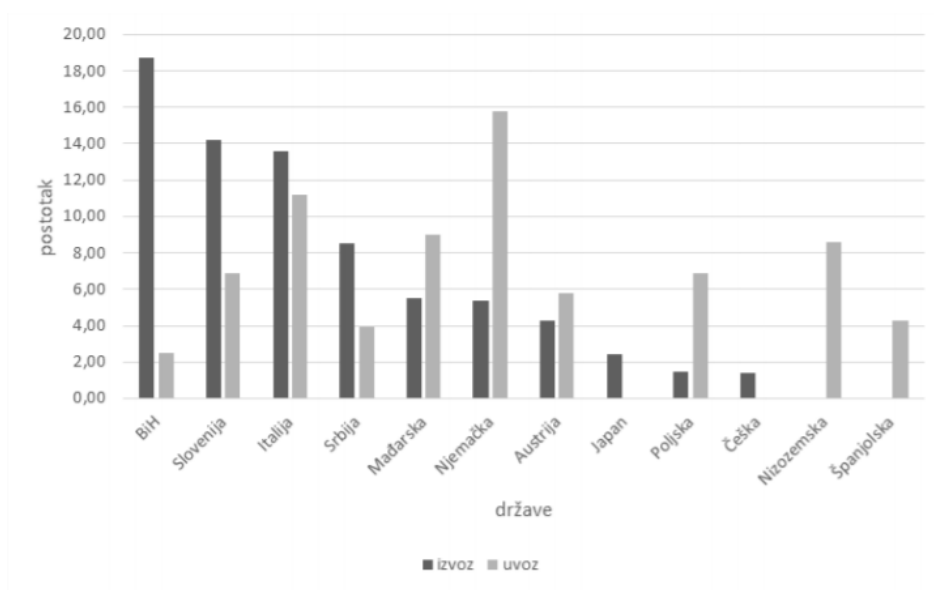
Za vanjskotrgovinsku razmjenu su ključne sve zemlje svijeta, a Hrvatska najviše surađuje se Bosnom i Hercegovinom, Italijom i Slovenijom. Ulaskom Hrvatske u EU se mijenjaju partneri vanjsko trgovinske razmjene kao što je vidljivo na Grafikonu 1 i 2.

Grafikon 1: 10 najvažnijih vanjskotrgovinskih partnera RH prije ulaska u EU

Izvor: Kovačićek, T. i dr. (2018).

Grafikon 2: 10 najvažnijih vanjskotrgovinskih partnera RH nakon ulaska u EU

Izvor: Kovačićek, T. i dr. (2018).

Prije ulaska u EU Hrvatska je najviše izvozila na tržište Bosne i Hercegovine, te Italije, dok je najveći uvoz imala iz Njemačke i Italije, također još je surađivala sa Slovenijom, Srbijom, Mađarskom, Japanom, Austrijom, Rusijom, SAD-om, Brazilom, Poljskom i Španjolskom.

Nakon ulaska u EU znatno se smanjila suradnja sa SAD-om i Češkom kao što je vidljivo nema ih na grafikonu, a brojke vanjskotrgovinske razmjene su znatno porasle i suradnja sa ostalim partnerima je nastavljena.

5.2. Unutarnje tržište poljoprivrednih proizvoda

Republika Hrvatska je svoje unutarnje tržište poljoprivrednih proizvoda znatno proširila ulaskom u EU. EU je osnovala prvi stup zajedničke poljoprivredne politike radi ostvarivanja ciljeva, stabilizacije tržišta i povećanja životnog ciklusa poljoprivrednih proizvoda, kako navodi Europski parlament, 2021. godine. Europska unija također učestvuje u financiranju poljoprivrednog tržišta kao što je vidljivo na Tablici 2 u nastavku.

Tablica 5: Financiranje poljoprivrednog tržišta u milijunima eura

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Skladištenje	- 194,6	17,4	25,1	5,1	18,4	52,4	27,6	182,3	3,0
Izvozne subvencije	179,4	146,7	62,4	4,5	0,3	0,6	0,0	0,2	1,1
Ostale tržišne mjere	3 428,3	3 344,5	3 217,2	2 579,6	2 698,0	3 185,2	3 061,1	2 544,6	2 427,8
Ukupno	3 413,1	3 508,6	3 304,7	2 589,2	2 716,7	3 238,2	3 088,7	2 727,1	3 431,9

Izvor: Europski parlament, 2021. dostupno na:

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/108/prvi-stup-zajednicke-poljoprivredne-politike-zajednicka-organizacija-trzista-pol>

Unutarnje tržište se sastoji od domaće i strane robe. U domaću robu spada roba proizvedena u Hrvatskoj, uvezana roba je dobivena ili proizvedena u inozemstvu. Strana roba se odnosi na onu koja stvarno napusti područje Republike Hrvatske ili roba koja je u posebnim slučajevima opisana u carinskom zakonu.

6. STRATEGIJA RAZVOJA POLJOPRIVREDE I POLJOPRIVREDNO ZAKONODAVSTVO

Glavne strategije razvoja poljoprivrede su pridonijeti nacionalnim razvojnim ciljevima i rješavanje problema svojstvenih samom poljoprivrednom sustavu. Pridonošenje razvojnim ciljevima definirano je kao doprinos društvenom cilju prehrambene sigurnosti, to je višedimenzionalna i multisektorska odgovornost, gdje ključnu ulogu igra poljoprivreda kroz proizvodnju hrane (Ministarstvo poljoprivrede, 2020).

Rješavanje problema poljoprivrednih sustava se definirana za sektorsku razinu, odražavajući strateški smjer rezultata poljoprivrednih djelatnosti usjeva i stoke tijekom razdoblja politike. Tradicionalno, ekonomski i socio-ekološki ciljevi promatrani su kao konkurentni. Međutim, povećana ekonomska integracija poljoprivrede povisila je relativnu važnost društveno-okolišnih pitanja u nacionalnim i sektorskim politikama i programima razvoja, prisiljavajući potrebe za integriranim planiranjem (Ministarstvo poljoprivrede, 2020).

6.1. Strategija razvoja poljoprivrede

Strategija razvoja poljoprivrede se odnosi na samostalni, održivi, konkurentni i inkluzivni poljoprivredni sektor koji pokreće gospodarski rast i doprinosi poboljšanju egzistencije i sigurnosti hrane i prehrane.

Tijekom posljednjih 200 godina razvio se gotovo svaki dio svijeta, pa se također dogodila i poljoprivredna transformaciju. Tijekom Zelene revolucije, koja se odvijala od 1960 - ih do 1980 - ih, vidljiva su poboljšanja u osnovni usjeva poput kukuruza, pšenice i riže koji su udvostručili količine proizvedene hrane. Nakon ovog razdoblja javio se problem kroz neadekvatnu opskrbu hranom. Vlade su nakon toga preusmjerile svoju pozornost na druge probleme. Od 1980. do 2004. godine zemlje si smanjile postotak razvoja poljoprivrede s više od 16 % na manje od 4% (Korić i Korić, 1971).

U posljednjih nekoliko godina započela je globalna zajednica koja svoju pozornost ponovno usmjerava na poljoprivredu. Rast cijena hrane a zabrinutost oko prehrane rastuće populacije potiče sve više organizacija i vlada kako bi se razumjela hitnost potpore za poljoprivredi razvoj.

6.1.1. Strategija razvoja poljoprivrede 2020

Europska komisija (2020) navodi strategijski plan za poljoprivredu i ruralni razvoj u razdoblju od 2020. – 2024. godine. Europska unija vodi prijelaz na zdrav planet i novi digitalni svijet u Europi, te je ovo razdoblje trenutak rastuće ekonomske i socijalne neizvjesnosti. Promjene u klimi, tehnologiji i demografiji trenutno transformiraju društva i način života. Ova vodeća uloga može se postići samo aktivnim doprinosom poljoprivrednog sektora i radom poljoprivredne zajednice da Europljanima pruži održivu, pristupačnu i sigurnu hranu.

Kako navodi službena stranica Europske unije, ciljevi strategije razvoja poljoprivrede su:

1. Europski zeleni dogovor
2. Jača Europa u svijetu
3. Demokracija i demografija

Europski zeleni dogovor ima za cilj pretvoriti EU u pošteno i rastuće društvo, s resursno učinkovitom i konkurentnom ekonomijom u kojoj nema mreže emisije stakleničkih plinova 2050. i gdje je gospodarski rast odvojen od korištenja resursa. Ova nova strategija rasta također ima za cilj zaštitu, očuvanje i poboljšanje prirodnog kapitala EU-a i zaštita zdravlja i građana od rizika i utjecaja koji se vežu uz okoliš. Ovaj prijelaz treba biti pravedan i uključiv, obraćajući posebnu pažnju na regije, industrije i radnike koji se mogu suočiti s najvećim izazovima (Europska komisija, 2019).

Europska komisija (2019.) navodi kako jača Europa u svijetu se odnosi na obranu globalnog poretka temeljenog na pravilima i promicanju multilateralizma; kao i u proglašenju međunarodne kvalitete i održivosti poljoprivrede i hrane EU-a. Praktično utjelovljenje jače Europe jeste prisutnost u svijetu i širenje mreže uzajamno korisnih trgovinskih sporazuma na području poljoprivredno-prehrambene trgovine, gdje EU ostaje i najveći svjetski izvoznik i uvoznik. Jačom Europom se osigurava bolji pristup tržištu i mogućnosti trgovine za EU u poljoprivredi širom svijeta i pojačanu zaštitu zemljopisnih oznaka, istovremeno osiguravajući odgovarajuću zaštitu osjetljivih sektora u trgovinskim ugovorima.

Demografske promjene imaju različite utjecaje na europska društva i način života, ljudi sve više osjećaju njegov utjecaj u različitim oblicima. Niz demografskih izazova, poput depopulacije, starenja ili rodne neravnoteže, veći su u ruralnim područjima. Ispražnjena ruralna područja i s tim povezano smanjenje u infrastrukturi i uslugama obeshrabruju ljude od bavljenja

poljoprivredom i drugim poslovnim aktivnostima, vodeći u začarani krug. Suočavanje s demografskim podacima su ključni za EU kako bi postojao uravnotežen demografski razvoj (Europska komisija, 2019).

6.2. Poljoprivredno zakonodavstvo

Poljoprivredni zakon sastoji se od zakona, propisa, uredbi, ugovora i institucija (sveučilišta, financijski i marketinški sustavi, promet) koji upravljaju poljoprivrednim lancem opskrbe (proizvodnja, marketing i prodaja) središnji fokus je poljoprivredna proizvodnja.

Grabar-Kitarović (2018.) donosi zakon o poljoprivredi gdje su glavni ciljevi i mjere poljoprivredne politike. Ciljevi doneseni poljoprivrednim zakonom su podizanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora, te poboljšanje mehanizama za prodaju poljoprivrednih proizvoda, održivi prirodni resursi, poljoprivreda koja brine o okolišu, uravnoteženi razvoj poljoprivrede u smislu zadržavanja radnih mjesta te osiguranje dohotka poljoprivrednicima.

Mjere poljoprivredne politike koje se nalaze u zakonu su sljedeće: mjera ruralnog razvoja, izravne potpore i mjere uređenja tržišta. Mjera ruralnog razvoja je usmjerena na rast gospodarstva i učinkovitosti kroz povećanje konkurentnosti proizvodnje i prihvatljive energetske učinkovitosti. Mjere izravne potpore se odnose na plaćanja koja dobivaju poljoprivrednici kako bi osigurali stabilnost dohotka. Mjere organizacije unutar tržišta se odnose na intervencije i skladištenja. Ovom mjerom se osigurava pravodobno skladištenje goveđih, svinjskih i ovčijih trupova, održavanje organizacija u sektoru voća i povrća, učinkovitost pčelarskog programa i sl.

7. HRVATSKA POLJOPRIVREDA U EUROPSKOJ UNIJI

Europska komisija (2014.) navodi cijeli niz događaja koji su ključni za razvoj poljoprivrede u Europi:

1. 1957. – Ugovor iz Rima - stvaranje Europske ekonomske zajednice.
2. 1962. – Zajednička poljoprivredna politika – koja ima dva cilja: osiguranje hrane i životnog standarda.
3. 1984. – Zajednička poljoprivredna politika počinje proizvoditi više hrane nego što je potrebno.
4. 1992. – Konferencija Ujedinjenih naroda o okolišu – načelo održivog razvoja.
5. 2003. – Nova reforma zajedničke poljoprivredne politike – odvajanje subvencija od proizvodnje.

7.1. Budućnost zajedničke poljoprivredne politike

Europska komisija (2018.) navodi 9 prijedloga za budućnost poljoprivredne politike:

1. Osiguravanje dohotka poljoprivrednicima
2. Povećanje konkurentnosti
3. Uspostava ravnoteže u prehrambenom lancu
4. Borba protiv klimatskih promjena
5. Briga za okoliš
6. Očuvanje krajolika
7. Potpora generacijske obnove
8. Razvoj ruralnih područja
9. Zaštita kvalitete hrane

Ovih 9 ciljeva su postavljeni kako bi se osigurala budućnost poljoprivredne politike, prije svega poljoprivrednici moraju imati izvor prihoda kako bi mogli učinkovito obavljati posao, paralelno s tim konkurentnost osigurava veći prihod i uspostavlja ravnotežu u prehrambenom lancu. Klima je itekako ključna za razvoj poljoprivrede i od velike je važnosti voditi računa da se ne dogode klimatske promjene koje bi mogle narušiti egzistenciju poljoprivredne politike. Briga za okoliš i očuvanje krajolika su pokretač poljoprivredne politike jer se poljoprivreda bazira na krajolik i okoliš, te se sama proizvodnja odvija u prirodi zemlje koja mora ostati sačuvana da bi se osigurala dalja proizvodnja i funkcionalnost poljoprivrede. Proizvodnja se odnosi na

hranu, dakle poljoprivreda je u jednom sektoru proizvodnja hrane koja mora osigurati određenu kvalitetu kako bi ostala učinkovita. Proizvodnja i obavljanje poljoprivredne djelatnosti se odvija u ruralnim područjima i to je razlog zašto se ona moraju razvijati konstantno.

7.2. Financiranje i programi potpore

Prema Ministarstvu poljoprivrede (2020). financiranje poljoprivrede se vrši kroz državne potpore, izravna plaćanja, nadoknade štete, kredite ili se vrši financiranje iz fonda za ruralni razvoj.

Europska unija različitim mjerama pomaže poljoprivrednicima da bise održala egzistencija poljoprivredne djelatnosti. Izravna plaćanja su vidljiva u tri mjere (Ministarstvo poljoprivrede, 2020):

1. Potpora po površini
2. Proizvodna potpora
3. Potpora za mlade poljoprivrednike

Potpore po površini se odnosi na preraspodijeljeno plaćanje po obrađenoj površini i posjedovanju poljoprivrednih posjeda, proizvodna potpora se odnosi na plaćanje i nagradu za učinkovitost, te program za mlade poljoprivrednike se odnosi na sufinanciranje različitih potrepština (mehanizacije, zemljišta i sl.) mladima. Nadoknada štete se ubraja u financiranje jer se time osiguravaju novčana sredstva koja će pokriti financiranje štete koja je nastala elementarnom nepogodom. Financiranje se vrši iz državnog proračuna ili iz osiguravajućim društava (Ministarstvo poljoprivrede, 2020).

Kreditni su glavni izvor financiranja u svim sektorima pa tako i u poljoprivredi. „Cilj Programa kreditiranja pripreme poljoprivredne proizvodnje je kreditiranje obrtnih sredstava potrebnih za nesmetano odvijanje poljoprivredne proizvodnje. Ovim Programom kreditiraju se (Klepo, 2016):

- obrtna sredstva koja se koriste u okviru poslovanja za tekuću proizvodnju (kupnja sirovina, repromaterijala i ostalog materijala za proizvodnju u poljoprivredi),
- obrtna sredstva koja se koriste za otkup poljoprivrednih proizvoda.

7.3. Ruralni razvoj

Ruralni razvoj je drugi stup zajedničke poljoprivredne politike koji doprinosi održivom razvoju kroz 3 cilja (Europski parlament, 2019):

1. poticanje konkurentnosti poljoprivrede i šumarstva;
2. osiguravanje održivog upravljanja prirodnim resursima i klimatskog djelovanja;
3. uravnoteženje razvoja ruralnih ekonomija i zajednica, te stvaranje i održavanje radnih mjesta.

Ruralni razvoj se odnosi na ulaganje u klimu i okoliš gdje najmanje 30% sredstava odlazi na pitanja okoliša i klimatskih promjena, nadalje 5% sredstava odlazi na financiranje lokalnog djelovanja (Službena stranica Europske unije, 2020).

Programi ruralnog razvoja povijesno su bili pristupi od vrha prema dolje od lokalnih ili regionalnih vlasti, regionalnih razvojnih agencija, nevladinih organizacija, nacionalnih vlada ili međunarodnih razvojnih organizacija. Ruralni razvoj ima za cilj pronalaženje načina za poboljšanje ruralnog života uz sudjelovanje samih seoskih ljudi, kako bi se zadovoljile potrebne potrebe ruralnih zajednica (Službena stranica Europske unije, 2020).

8. ZAKLJUČAK

Poljoprivreda je sastavnica gospodarskog rasta, ona osigurava većinu svjetske hrane i tkanina. Pamuk, vuna i koža su svi poljoprivredni proizvodi. Poljoprivreda također osigurava drvo za građevinarstvo i proizvode od papira. Ti se proizvodi, kao i poljoprivredne metode koje se koriste, mogu razlikovati od jednog do drugog dijela svijeta.

Fokus u radu jeste poljoprivreda Republike Hrvatske koja bilježi sve veći rast, a do 2019. godine je zabilježen rast ekološke proizvodnje površina 67.509 hektara. Republika Hrvatska je svoje unutarnje tržište poljoprivrednih proizvoda znatno proširila ulaskom u EU. EU je osnovala prvi stup zajedničke poljoprivredne politike radi ostvarivanja ciljeva, stabilizacije tržišta i povećanja životnog ciklusa poljoprivrednih proizvoda.

Rad je objasnio povijesni razvitak poljoprivrede, ekonomike poljoprivrede u svijetu i posebno u Hrvatskoj. S obzirom da je medijska pozornost u određenoj mjeri usmjerena na GMO hranu, ona je također obrađena u radu. Takva hrana se sastoji od genetski modificiranih organizama koji su živi organizmi čiji je genetski materijal umjetno manipuliran u laboratoriju genetskim inženjeringom. To stvara kombinacije biljnih, životinjskih, bakterijskih i virusnih gena koji se ne javljaju u prirodi ili tradicionalnim metodama križanja. Može se reći kako ovakva vrsta hrane mijenja cijeli pogled na poljoprivredu kojoj je svaki cilj proizvodnja zdrave i kvalitetne hrane za razvoj stanovništva i gospodarstava.

Važno je za kraj napomenuti kako se poljoprivredna politika zalaže za budućnost proizvodnje poljoprivrednih ciljeva i navode 9 ciljeva koji su postavljeni kako bi se osigurala budućnost poljoprivredne politike. Za dalji razvitak poljoprivrede ključno je osigurati dohodak za poljoprivrednike, povećati konkurentsku prednost, uspostaviti ravnotežu u prehrambenom lancu, boriti se protiv klimatskih promjena, brinuti za okoliš, očuvati krajolik, poduprijeti generacijske obnove, razvijati ruralna područja i zaštititi kvalitetu hrane.

LITERATURA

Knjige:

1. Defilippis, J. (2004). Poljoprivreda i razvoj, Zagreb: Školska knjiga.
2. Defilippis, J. (2005). Poljoprivreda i razvoj, Zagreb: Školska knjiga.
3. Dubravica, M. (2011). Statistički pokazatelji pri analizi poljoprivrede, lova i šumarstva u Republici Hrvatskoj od 2000. do 2009. godine. Split: Ekonomski fakultet Split.
4. Europska komisija. (2014). Poljoprivreda. Bruxelles: Glavna uprava za komunikacije.
5. Franić, R., Kumrić, O. (2009). Agrarna i ruralna politika II. Zagreb: Agrobiznis i ruralni razvitak.
6. Grahovac, P. (2008). Ekonomika poljoprivrede, Zagreb: Golden marketing.

Znanstveni članci:

7. Defilippis, J. (2015). Razvoj obiteljskih gospodarstava Hrvatske i zadrugarstvo, Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/32012>
8. Grahovac, P. (2005). Regionalne značajke uvjeta razvoja hrvatske poljoprivrede. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/26217>
9. Klepo, M. (2016). Financiranje poljoprivrede u Republici Hrvatskoj. Dostupno na: <https://repositorij.fazos.hr/islandora/object/pfos:819>
10. Korić, M., Korić, S. (1971). Zelena revolucija – pšenično čudo. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/167475>
11. Kovačićek, T. i dr. (2018). Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno – prehrambenih proizvoda prije i nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji. Dostupno na: [2018_4.pdf](#)
12. Tolušić, Z. (2014). Analiza tržišta poljoprivrednih proizvoda u periodu od 2002. – 2012. godine. Dostupno na: <https://repositorij.fazos.hr/islandora/object/pfos%3A237/datastream/PDF/view>

Internet izvori:

13. Agrobiz (2017). Oko 10 milijuna ljudi radilo je u poljoprivredi u EU i činili su 4,4 % ukupne zaposlenosti. Dostupno na: <https://www.agrobiz.hr/agrovijesti/oko-10->

[milijuna-ljudi-radilo-je-u-poljoprivredi-u-eu-i-cinili-su-4-4-ukupne-zaposlenost-7559](#) (Pristupljeno: 20.6.2021.)

14. Agroklub (2017). Poljoprivredni portal. Dostupno na: <https://www.agroklub.com/> (Pristupljeno: 22.6.2021.)
15. Bencarić, L. (2021). Tko su najveći proizvođači poljoprivrednih proizvoda u svijetu? Dostupno na: <https://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/tko-su-najveci-proizvodaci-poljoprivrednih-proizvoda-u-svijetu/56612/> (Pristupljeno: 20.6.2021.)
16. Britannica (2021). Agriculture & Agricultural Technology. Dostupno na: <https://www.britannica.com/browse/Agriculture> (Pristupljeno: 20.7.2021.)
17. Državni zavod za statistiku (2019). Indeksi poljoprivredne proizvodnje u 2018. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/01-01-01_01_2019.htm (Pristupljeno: 20.6.2021.)
18. Europska komisija (2019). Europski zeleni plan. Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_hr (Pristupljeno: 20.7.2021.)
19. Europski parlament (2019). Informirajte se. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/portal/hr> (Pristupljeno: 20.7.2021.)
20. Europski parlament (2021). Prvi stup zajedničke poljoprivredne politike: Zajednička organizacija tržišta poljoprivrednih proizvoda. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/108/prvi-stup-zajednicke-poljoprivredne-politike-zajednicka-organizacija-trzista-pol> (Pristupljeno: 27.6.2021.)
21. Gale Johnson, D. (2020). Agricultural economics. Dostupno na: <https://www.britannica.com/topic/agricultural-economics> (Pristupljeno: 20.7.2021.)
22. Hajdu, I. (2021). Izazovi u poljoprivrednoj proizvodnji u Hrvatskoj i svijetu. Dostupno na: <https://www.agrivi.com/hr/blog/izazovi-u-poljoprivrednoj-proizvodnji-u-hrvatskoj-i-svijetu/> (Pristupljeno: 22.6.2021.)
23. Hrvatska poljoprivredna komora (2021). Neujednačenost postupanja kontrolnih tijela za ekološku poljoprivredu. Dostupno na: <https://komora.hr/neujednacenost-postupanja-kontrolnih-tijela-za-ekolosku-poljoprivredu/> (Pristupljeno: 25.7.2021.)
24. Lakić, M. (2020). Zavod za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije. Dostupno na: <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/hrana-i-zdravlje/651> (Pristupljeno: 29.6.2021.)
25. Ministarstvo poljoprivrede (2019). Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2019. Dostupno na:

https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce/2020_11_30%20Zeleno%20izvje%C5%A1%C4%87e%202019.pdf

(Pristupljeno: 29.6.2021.)

26. Ministarstvo poljoprivrede (2020). Izravne potpore. Dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/poljoprivredna-politika/mjere-poljoprivredne-politike/izravne-potpore/185> (Pristupljeno: 20.7.2021.)
27. Ministarstvo poljoprivrede (2020). Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno – prehrambenih proizvoda u 2020. godini. Dostupno na: [Ministarstvo poljoprivrede - Vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2020. godini](#) (Pristupljeno: 20.6.2021.)
28. Ministarstvo poljoprivrede (2020). Više od farme. Nacrt strategije poljoprivrede. Dostupno na: https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/novosti/Nacrt_strategije_poljoprivrede_2020_2030_.pdf (Pristupljeno: 20.7.2021.)
29. National Geographic (2020). Agriculture. Dostupno na: <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/agriculture/12th-grade/> (Pristupljeno: 27.6.2021.)
30. National Geographic, (2020). Agriculture. Dostupno na: <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/agriculture/#:~:text=When%20people%20began%20growing%20crops,as%20early%20as%207500%20BCE> (Pristupljeno: 20.7.2021.)
31. Non GMO Project (2021). GMO Facts. Dostupno na: <https://www.nongmoproject.org/gmo-facts/> (Pristupljeno: 28.6.2021.)
32. Real Farm Lives (2019). What is agriculture? And other questions you've always wanted to ask. Dostupno na: <https://realfarmlives.ca/what-is-agriculture/> (Pristupljeno: 19.6.2021.)
33. ReporterLinker (2021). Agricultural Product Industry: Top Market Reports. Dostupno na: <https://www.reportlinker.com/ci02003/Agricultural-Products.html> (Pristupljeno: 25.6.2021.)
34. Science Direct (2019). Agricultural Mechanization. Dostupno na: <https://www.sciencedirect.com/topics/agricultural-and-biological-sciences/agricultural-mechanization> (Pristupljeno: 30.6.2021.)

35. Službena stranica Europske unije (2020). Portal Europa. Dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/resources/library/images/20191107PHT66020/20191107PHT66020_original.jpg (Pristupljeno: 20.6.2021.)
36. Službena stranica Europske unije (2021). Živopisna ruralna područja i kvalitetni poljoprivredni proizvodi. Dostupno na: https://europa.eu/european-union/topics/agriculture_hr (Pristupljeno: 20.6.2021.)
37. Zakon o poljoprivredi (NN. 30/15). Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_30_612.html (Pristupljeno: 1. 7. 2021.)

POPIS SLIKA

Slika 1.: Struktura poljoprivredne proizvodnje u svijetu	5
Slika 2.: Poljoprivredne regije.....	6
Slika 3.: Udio biljne i stočne proizvodnje u poljoprivrednoj bruto proizvodnji u 2018.	9
Slika 4.: Ekološke površine	10
Slika 5.: Utjecaj na rast i poboljšanje tržišta	14
Slika 6.: Razlozi manjka poljoprivrednika	15
Slika 7.: GMO	17

POPIS TABLICA

Tablica 1.: Broj subjekata u ekološkoj poljoprivredi za razdoblje od 2013. do 2019. godine .	10
Tablica 2.: Broj ekoloških poljoprivrednih subjekata u Republici Hrvatskoj	11
Tablica 3.: Broj subjekata u ekološkoj poljoprivredi, razdoblje od 2013. do 2019. godine	11
Tablica 4.: Broj osoba zaposlenih na poljoprivrednim gospodarstvima prema kategorijama radne snage i poslu, Republika Hrvatska	15
Tablica 5: Financiranje poljoprivrednog tržišta u milijunima eura	20

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: 10 najvažnijih vanjskotrgovinskih partnera RH prije ulaska u EU	19
Grafikon 2: 10 najvažnijih vanjskotrgovinskih partnera RH nakon ulaska u EU	19